

(15) 686

H. Mohlabe.

16

K34/82

Peelateo, Lenyalo.

- 1 Thswanelo ya motho ke a nyaka xo fereya mosadi, o swanetse xo butsisa batswadi xore nna byale ke xodile ke nyaka mosadi, batswadi ba tla mo eletsa xore tloxa o ye lapeng la mokete o tsea xona. E le xore batswadi ba mobokana le ba ngwanenyana bona ba kwane kxale xore ngwana wa xaxo o swanetse xo tsexwa ke ngwana wa fa, le ya mona xore o lokile le mesomo o na le mesomo. Byale ke lesoxana le e ya mohlemongwe lo fumana e le xore xa a botse, fela batswadi ba tla leka xo mo hlalositse xore mosadi xa re mo nyakele bobotse, re nyaka matsoko a motho le xo loka. Motlo xa befe o befa a hwile, lexo lehubele xa le hloke seboko, ke xore xe e le yo mototse masoxana ba tla hlwa ba xo thwenya
- 2 mohlomongwe a se ke a bereka selo laja la xaxo ya no dula e le dithsila wa sexwa ke bakwera ba xaxo. Xe e le ngwana wa xo kwa molao o swanetse xo dumela, a xana ba tla re xo yena sepela o nyaka dikxomo re tla xo fa xe o mo fumane yo o mo nyakaxo. Xe a ile a nyakela wa xo ratwa ke yena mohlang, mosadi a sa some mediro ya xo rata ke monna, xe a ka re o botswa batswadi ba tla re di bone rena re ile ra xo botsa xore tsea ngwana mokete wa xana. O tla leka xo lla byang le byang ba fela ba re ngwana a lela naka ya mokhura re a sehla ra mo fa, fela o se ke wa bolaya ngwana wa batho ba xabo ba ka tla ba xo bolaya. Le xe a ka no tsea wa bobedi le yena o tla no ba byalo, ba re mo kwatla ya pele e xatilexo le ya moraxo e xata xona. Byale ka Ramaja Moyeni, batswadi ba xaxwe ba ile re ka kolane ke wena ngwana wa pele o swanetse xo ya xo tsea mosadi xa malome axo, byale a xana a re
- 3 nyaka xo tsea wa lerato, ba re xa retse di tsebya ke wena monna wa xa moyeni. Awa lesoxana la ya la fereya Masilo Raxanya e le ngwana wa batho a le botse kudu. Byale a mo swenya ka mokxwa o monna a baxo a xopola ka ona le xo sepeleng, banna ba fela ba re kxotlella, monna ke nku o lelateng.

K34/82

Ka moraxo a tsea e mongwe ba eba babedi, wa bobedi mosadi leina ke Motswakae Rakrwale. Awa wa pele mosadi le yo wa bobedi a bona e le lethabo le lexolo ba sepela ba le ba babedi, monna a thoma xo thaba byale xo lokile. Bakxalabye ba fela ba re byale xo lokile naka di lekane balitsi, mphiri o le nosi xa o ke o lla. Erile ka moraxo xa dibeke di se kae, mosadi yo moswa a thoma mokxwa wa xaxwe byale le yola wa kxale le yena a thoma byale ka pele, monna a ba tsietsing. A xoma a tsea mosadi wa boraro yaba mowe o bakile mankoko, monna a hlwa a le dilong. Eyale basadi ba babedi wa pele le wa bobedi ba tloxela monna ba ya le naxa.

4 Eyale monna a sala le wa mafelelo. Batho ba bantsi xe o ka xana xo tsea mosadi xa malome wa xaxo e be ba sa xo fe dikxomo. Xa malome wa motho kamehla xo tsea ngwana wa pele wa mosemanyana, baratho ba xaxwe bona ba tsea mowe batswadi ba xaxwe ba rataxo ka baka la xore ba tseba batho ba xo loka, le lapa le ba loyaxo ba le tseba. Xo madimabe ngwana yo a sa kwexo batswadi ba xaxwe, xe mosadi a xo tswenya fela yaba lapa lewe le ratilwe ke bona ba na le maatla a xo ya xo bolela le batswadi ba mosadi xore ba motike ba molae. Matsatsi a bo lehono mosemanyana o tsea mosadi mo xo rataxo yena a nosi, fela ba bantsi ba sa tsea xo bo malome wa bona, empa basemanyana ba bangwe ba re xa ba nyake xo tsea xona ka baka la xore ke kxaitsemi.

5 Eyale ka Ntholo Masumu o be a swanetse xo tsea mosadi xa malome wa xaxwe Popela byale a xana, a tsea Makose Sekxoka. Moratho wa xaxwe o tso tsea xa Popela, byale ka xo rialo Ntholo o file moratho wa xaxwe boxolo. Ba sitwa xo dira dipheko xe ba na ba loma ngwaxa o moswa, xa xo kxathalexe le xe Ntholo e le moxolwane bana ba boxolo e swanetse e be ba malome a xaxwe. Eyale ka xo rialo ba fapane mongwe le mongwe o se direla ka lapeng la xaxwe. Xe mosadi a bikiwa ke monna wa xaxwe Modimo wa se mo fe thari ya basemanyana xoba a se ke a ba le thari (xo se belexe) monna wa xaxwe a hwa, xe a ile a hwa a sixile dikxomo, mosadi

yena ka nosi o hlopha dikxomo a ya xo tsea ngwana wa kxaitsemi ya xaxwe. Eyale ka Lekapa Masumu o tserwe ke ba xa Masumu e le xore ke ngwana Sebase. O ile a ba le bana ba basemanyana le banenyana, byale ka moka xa bona ba hwele e sa le ba banyana xwa sala lekxothwane Sephamo Masumu, mme yena o bile a bolla a re xo aloxa a kutlwa ke basadi a babya a hwa. Eyale ka moraxo Papaxwe

6 le yena a hwa. Monna enwa o be a na le dikxomo tse dintsi le dipudi le dinku, yaba mosadi o ya xo kxaitsemi ya xaxwe xo tsea ngwana wa xaxwe, leina ke Sejabaledi Sebase a direla xore leina la xa Sebase le se ke la hwella xa Masumu. Ke basadi ba bantsi ba ba tseaxo basadi kudu xo tletse ba xo tsea xa malome bana ba dikxaitsemi tsa bona. Wa bona mosadi a tsea mosadi mo xo sa mo lebanang ke xore o be a tsexwa ke morwa wa xaxwe, mme byale a hwa a seso a mo tsea. Xe monna a ka ferexa mosadi e le xore o na le mosadi e mongwe yo a setsexo a mmikile byale a hwa a seso a beka wa bobedi ke moka mosadi wa peya le dikxomo xo batswadi kantle le xore bana ba mokxalabye ba e ba re ba nyaka mosadi, xa xo na motho yo a ka yaxo xo mmitisa, fela xe mosadi a lokile a ka nore bana ba ka papa lena o hwele a ferexile mosadi kowa, byale ya rataxo xo ya xo motsea a e. Xe ngwana wa pele a le xona

7 wa ya a mo tsea, fela a laiva xore o swanetse xore o tsee wa xaxo mosadi wa se ke wa xoka ke mosexela, e be e le moxatsa papaxo, xe a ekwa melao mafelalong o tla tsea mosadi wa xaxwe. Bana ba bangwe ba sexela xa ba sa nyaka xo tsea mosadi. Mohlolo Masilo o be a na le bana ba bantsi basemanyana le banenyana, basadi ba xaxwe ba le bane, byale a hwa pele xa xore bana ba xaxwe ba tsee basadi. Ka moraxo bana ba mokxalabye yo ba thoma xo sexela basadi ba papaxwe bona, moratho wa mokxalabye Mohlolo a hwa, yena a na le bana ba banyana, basadi ba babedi, le bona ba ba sexela. Bahlolexadi ba ba tswara ka atla tse pedi xo fihlela ba fala tsa lehumo la papaxwe bona.

8 Xa bana, basadi ba humetse mesexela ke xore xa ba thoma xo sexela xore papa bona a hwe, awa ba dutsi ba robala nabo a sa phela kxathe ba sehlolla lehloxonolo xa le xona xo bana le tloxile le papaxwe bona. Lehung la xaxwe o ile a bitsa ba xabo a re le xe ke hwele le se ke la ya dingakeng ke bolailwe ke motse wa ka (basadi ba ka), ka baka la xore o ile a ba botsa xangata xore bana le dirang, xe le nyaka basadi mpotseng ke le tseise byale bana ba se hlokomele.

Peeletso. Peeletso ke kwano ya bo lesoxana le motheпа. Ka tsatsi le lengwe e no re papaxwe motheпа xe a bona xore lesoxana le lokile a re ngwana yo tsatsi le ke baxo le ngwana wa ngwanenyana o tla tla a mo tsea, ka polelo e ke moka batswadi ba mosoxana xe xo na le byalwa xe ba fihlile ba ba alla maxoxo ka ntlong, ba nwela byala kentse. Mohlang owe Modimo o ba faxo ngwana wa ngwanenyana ke moka mosoxana o tla mo tsea e le xore ngwana batswadi ba xaxwe ba fela ba mmotsa xore monna wa xaxo ke mokete. Xa malome mola a tseaxo mosadi o no ba o tseba xabotse xore a ba le ngwana wa ngwanenyana ke mosadi wa xaxo, xe nke wa mosemanyana e sa le yo monyana ba xa malome a xo ba swanetse xo tsebisa xore mona mosoxana a re tswenya le reng ka mosadi wa lena? Eyale xe nke motloxolo xa rata re fetoleng a tseiwe. Byale nowe le bona ba tla re e sa le rena bana xa tseiwe. Ke moka xo kxone xo tsena lesoana le le kwanaxo le motheпа. Motho o no beeletsa motho le ngwana a se so a ba nae a no ba a mo fa dikxomo, xe a ka se be le ngwana wa ngwanenyana a ba le nase manyana, o mosupa mosemanyana e mongwe xore o lebelle yo, o tla tsea mosadi a xo belexele mosadi, fela e le xore ngwana yo le dilo tse ba dilexo xa di tsebe. Xe Modimo o ka thusa a xola a ba a tsea mosadi a ba le ngwana wa xaxwe o swanetse xo dira byale kaxe papaxwe a mmoditse. Mhlo mongwe motho o ba le molato, byale a hloka sa xo lefa, xe a na le ngwana wa ngwanenyana o swanetse xo tsama a kotamisa letolo (xo bapatsa). Motho yo a mo dumelaxo, ke moka o

9

swanetse xo nthsa diruiwa a fe mokwatamisi wa letolo, ke moka
 10 a e xo lefa molato wa xaxwe. Xe mohlomongwe a ka tla a senyake
 ngwanenyana xa xo molato, e tla no re xe ngwanenyana a kxahlane
 le mothoka wa xaxwe ke moka ba nthsa dilo tsa motho yola a xo
 ba thusa molatong ba mo fa. Motho e mongwe le e mongwe xore o
 bxeleditse ngwana wa motho o bxeletsa ka selo, dikxomo le tse
 dingwe di na le mmaditsela wa tsona xo eleletsa xe ngwanenyana
 xoba mosemanyana yowe ba xoba ba thsepile xore o tla tla a tsexa
 ngwanenyana. Dilo tsena tsa thsepisano xa ba no dira bathong
 ba ba di thsaba ba di raka ka moloko, byale ka Mohlabane le Masumu
 le Popela le Masete, ka baka la xore ke mpa e tee. Bohlatse
 ba batho ba kileng ba beletsana seho: Madome Sekxobela o ile
 a nthsa masome a mararo le dikxomo tse nne a di fa Ntefane Sebase,
 e le xore Sebase o be a na le molato wa boloi a ile a tixwa ke
 dingaka, byale a fihla xa Sekxobela a tolela nae xore a mo thuse
 11 molato e tla re xe a na le ngwana wa ngwanenyana a tla a mo tsea,
 awa ba kwana. Byale a ba le ngwana wa ngwanenya a ba a bolla
 a bolotswa ke Sekxobela ka baka la xore ke mosadi wa xaxwe. Byale
 erile kowa e le kxarete e kxolo a le kxaufsi le xo tla bekwa a
 hwa. Byale Sebase a re ke na le ngwana wa mosemanyana ke
 Nkxexere o lebele yena, o tla tsea mosadi a xo belexela mosadi.
 Byale papaxo Nkxexere a hwa xammoxo le mosadi wa xaxwe xwa sala
 ngana yola wa bona ka baka la busuwana a se ke a tsea mosadi a
 sexela mohloloxadi e mongwe wa loko la xabo, le yena mosadi e be
 e le mopa. Byale ditloxolo tsa Madome tsa kwa xabotsa xore
 thuto ya xabo e xa Sebase, ba thoma xo rera Nkxexere a re mpheng
 dikxomo ko le tseela makxolo wa lena, ba re re nyaka thuto ya
 12 rena, yaba o re xa ke na selo. Banna ba tloxa ba befetswe ba
 fihla ba bexa ditaba kxorong. Yaba kxoro e rora motseta xo bitsa
 Nkxexere. Byale xe a fihlile banna ba bolela ka mokxwa o dikxomo
 di sepetsexo ka ona, byale Nkxexere le yena a no bolela ka mokxwa
 o a ileng a ba botsa ka ona xe ba be ba bolela ka xae.

13 Eyale kxoro ya ema le Nkrexere ya dira byale ka xe a bolela, xo seng byale le ra xore yena o tla di fumana kae tsa xo tsea mosadi, le xona xa le na bohlatse xore xe ba fana dilo tsewe e be ba rekanang. Ba xa Sekxobela ba tloxa ba le mckxokxong ditaba tsa fela di tla mowe. Matsatsing a bo lehono taba ya mohuta owe xa e sa diriwa ka baka la xore ngwana a xola wa hlanoxa, le xe ba ka leka xore ba xo fa mesebyana ya xaxo ba ka se xo fe ka moka, xa lee le tletse la boya le tletse. Sewe ke seema. Lotho byale o swanetse xo dumela ka nosi xore ke ya mo rata xammoxo le lona lesoxana. Bona baxolo-xolo ka nosi molao o wa bona o be o tixile e be ba sa o hlanoxele le xe xo ka ba byang le byang.

Tokoloxano ya basadi. Monna o ba le mosadi, mme mosadi a belexa ngwana wa pele wa mosemanyana, xa xo kxathalexe xoba o belexile wa nganenyana, yo a mo hlatlanaxo yaba mosenanyana o swanetse xo ya xa malome wa xaxwe xo tsea mosadi wa xaxwe xona, bawe ba mo salaxo ka moraxo bona ba no tsea moxongwe le moxongwe Eyale xe mosadi wa kowa xa malome axwe e sa le yo monyana, o no tsea mosadi e mongwe wa xo mo nthsa thakeng, ka moraxo a ka no xona a tsea e mongwe xoba wa boraro. Xe a sesu a beka yola wa xa malome wa xaxwe, e moxolo ke yola a xo motsea pele, o latelwa ke wa bobedi byale-byale. Mohlang a yo beka wa malome axwe, xe a fihla motseng wa bo lesoxana ba tima mello ka moka, byale mowe ka moka ba tla tseba xore yo moxolo o fihlile, mme ka moka 14 xa bona ba swanetse xo ya xo tsea mollo xo yena. Yola a xo motsea pele ke moka o swanetse xo mo latela ka moraxo, fela monna o swanetse xore a no mo tseba xore o monthsitse thakeng xe a mo lebeletse ke bo-mmoxwe. Bala ba sa tswexo xa malome a bona, bona mosadi e moxolo ke yo a mo tserexo pele, bona ba no latelana ka xo tswiwa xa bona. Xe o ka re o tsere mosadi wa pele wa se ke wa mo nyaka ka maatla empa wa mo hlompha, ditswanelo ka moka di diriwa lapeng la xaxwe xo lokile a ka se ke a xo tloxela, fela xe o ka mo nyatsa wa xo tloxela ka baka la xore basadi ba ba no

K34/82

latelaxo le bona ba ka sesa mo hlompha.

15 Mmexeletsi le mmexeletswa. Mmexeletse o hlokomela mmexeletswa wa xaxwe ka xo mo apesa dikaparo, kudu-kudu xore motho o bexeledi-tswe, o bona ka maseka a maotong le matsoxong. Monna wa xaxwe xa a dumelelwa xore a molabudise, le yena kxarebe xe e bona monna wa yona, xa e ya swanela xo mmoledisa. Xe lesoxana le nyaka xo bona mosadi o bitsa lasoxana la xabo ba ya bokweng, ke makxatle wa xaxwe, kxarebe le yona xe e bona xore monna wa xaxwe o tlike o bitsa dikxarebe tsa xabo xo tla xo mo kxatlella. Xa monna a ya bokweng o ya ka atanyana, xe ba fihlile motseng wa bo kxarebe ba dula kxorong, xa ba bolele sa bona ke xofela ba xohlola le xe sehuba se se xona. Yo mongwe o tla ba a ba kwa a re a ekaba kenj se se xohlolaxo, byale ba tloxe ba e xo lebella, xe ba ba bone ke moka ba botsa kxarebe xore monna wa xaxwe ke yola ka mo kxorong. Ke moka a thakxoxe a tsene ka ntlong a lokise, a ale lexoxo xe a feditse xo dira byale, a tloxe a yo ba bitsa. Xe a fihla o kwatama fase ka dikxuru a lose, ke moka ba re morena, byale a tsee mapara a bona a ise ka ntlong, mme le bona bathaxoxa ba

16 mo sala moraxo. Xe ba dutse byale wa ba tloxela o tsama a bitsa dikxarebe tsa xabo. Xe ba tso boya ba boya e le sehlopa sa dikxarebe, ba fihla ba tsena ka ntlong ewe xona mo xo leng bakxonyana ka moka xa bona, ba fihla ba dula fase ba inamise dihloxo tsa bona ba lose, le xe ba ka re morena xa ba inamoloxe xofihlela ba nthsa selo se byale ka thselete xoba se ba naxo naso, ba kxone ba inamoloxa. Eyale ba botsisane nabo maphelo xe monna a boledisa mosadi wa xaxwe, xa a boledise kxarebe e ngwe o swanetse xo fela a bolelela nae, ke moka a botsa monna wa xaxwe xore o re o re. Tsatsi lewe ba fihlang ka lona lokwene xa ba ba fe tsa xo ja ba re ba lala ba eja lebototo. Ke moka makxatle yena o tla no ba a keya dikxarebe kantle le mosadi wa monna yola, xe lebaka la xo robala le fihlile ba kxomela, monna o robala ka lebotong mosadi wa xaxwe o robala ka mololong, bo-makxatle ka moka ba robala ka xare xo bona.

- 17 Makxatle wa monna yona o bataxana le dikxarebe xoba wa para kobo ka e tee nabo, di tsebywa ke yana. Seema se re makxatle tisa xoja bokwe xa se bya xaxo. Mosadi xa tsene ka mowe ba lexo ka ntse. E tla re e sa le xosasa dikxarebe ka moka tsa tsoxa tsa ya xo sila, yo mongwe o ruthetsa metsi a xo hlapisa bakxonyana. byale xe a ba fa metsi wa thsela morifing, xe a fihlile ka ntlong wa kwatana a losa, ba re morena, ke moka a re metsi eeya. A hlapa, xe a feditse xo hlapa o lahlela teke ka xare xa metsi, yo mongwe le yo mongwe o dira byale. Xe a eya xo falatsa metsi, o tsenya seatla a hlola xore xo na leng, xe a sa fumana selo xosasa xa sa ba hlapisa ka metsi a xo ruthela. Ba dula mowe mohlomongwe matsatsi a mararo ke moka ba laela ba tloxa. Dikxarebe dia ba felexetsa. Mohlang dikxarebe di nyaka xo bona monna ba dira
- 18 mapoto (byalanyana) ba rwala ba ya nao, xe ba fihlile kxaitsemi ya lesoxana e baDa lexoxo ka ntlong ya lesoxana. Xe ba tiena ka ntlong ba kwatana ka dikxuru ba sepela ka tsona xofihlela ba tsena kantlong. Mowe xe e sa le xosasa mosadi e mongwe le e mongwe o nthsa mabele xore ba sile, yo mongwe o ruthetsa metsi a xo ba hlapisa. Mowe bahlapisa ka moka ba motse, e mongwe le e mongwe a nthsa se a lexo naso a reka metsi a a xo ruthelwa. Mosadi wa monna yola mowe xa a sile o dula kantlong o khurupela kobo. Xe mo lomngwe mosaxana a ka ba bolaela pudi dibera tsa yona xa ba di je, ba swanetse xo nthsa thselete ba kxone ba eja, le yona nama ya yona ba swanetse xo nthsa thselete ba kxone ba eja. Moxo ya yona le letsoxo ba rwala ba yo bexa batswading xae. Monna xe a nyaka xore mosadi wa xaxwe a moledise o swanetse xore a mo khurupulle kobo ka lesome la maseleng. Xo boledisana ke
- 19 lesome xape. Ha ka se ke ba sepela leeto ba le babedi, ba swanetse xo sepela le makxatle.

K34/82

- 19   Peeletso xe e senywa.   Bokwe bo sinywa ke batho, yo mongwe
xe a bona xore o nyaka kxarebe, o bolela nae, a dumellana nae ke
moka o thoma xo tsinya leina la monna yola wa xaxwe ka mokxwa owe
a ka kxonaxo ka ona xofihlela atsaba nae.   Xe batswadi ba
ngwanenyana ba sa rate a ka se ke a hlala, kudu-kudu mmxwe
kxarebe, ka xobane se sengwe le se sengwe ngwanenyana o swanetse
xo botsa mmxwe, monna yena xa tsebe selo.   Xe ngwanenyana a tsabile
le monna e mongwe, o swanetse xo tsebisa batswadi ba ngwanenyana
xore tsebang xore ngwana wa lena o mono, byale xe batswadi ba
sa kwesisi ba swanetse xo tseya ngwana wa bona ba mo isa monneng
wa xaxwe, mme xe ba mo rata ba re nyala.   Xe a nyetse ba swanetse
20 xo tsebisa batswadi ba mosoxana yola a xoba a mo tseya xore
ekxapeleleng.   Tsatsi lewe ba yo mo faxo dilo tsa xaxwe mosoxana o
swanetse xo bitsa ba xabo mmoxo le sebaka sa xaxwe, monna yola wa
xo tsaba le mosadi wa utama le mosadi, ke moka e tla re xe ba mo
file thuto ya xaxwe ka moka, byale yola o xapa dilo tsa xaxwe a
tloxa natso, xe ba le tseleng ba bolaeya pudu ka molamo, ba re, xa
re bolae wena, re bolaya mokete.   Le bona batswadi ba ngwanenyana
ba sala ba bolaya e ngwe le bona, ba re, xa re bolae wena, re bolaya
mokete.   Byale monna yola le mosadi ba utuluxa, ke mokxonyana
byale ba mo alla lexoxo.   Byale ka Motantane Mohlabe, o ile a
hladisa mosadi yo a xoba a tseya ke Maletso, mosadi ke Mmamolotli
Popela.   Mohlomongwe mosadi a hlala monna ka baka la mekxwa xoba
botlaela, le xe xo le byalo ba swanetse xo fa monna dilo tsa
xaxwe.   Xe monna a ka hlala mosadi ka baka la botlaela xoba boloi
21 ba batswadi ba kxarebe, dilo tse a xo ba a nyetse ka tsona xa ba
mo fe ka baka la xore monna xa hlale mosadi.   Kxarebe xe e ka ima
e sa le xa xabo, a imiswa ke motho e mongwe, o swanetse xo lefa.
Pele xa xore a lefe, batswadi ba mothepa ba swanetse xo nthsa kxomo
ya kxafa molato, byale ba kxone ba lefisa sehlotlolo dikxomo tse
nne.

K34/82

Ke moka mosadi o robile motheke wa batswadi ba xaxwe le xe monna a be a nyetse ka dikxomo tse hlano ke moka xo fedile. Mosadi yowe xe molato o fedile o tlisa ke bakxekolo xa xabo lesoxana. Xe a ka imiswa ke monna wa xaxwe, o swanetse xo mo nyala a fetsa a kxona a tloxa nae, xa a na molato ka baka la xore thswene e sinya xaba la yona.

22 Lenyalo. Xo thoma batswadi ba kxarebe ba omela byalwa, ba rwala ba bo isa xa xabo lesoxana ba re ke hlana leina la byala byowe, ke xore xo bitsa dikxomo xo re ba e xo nyala. Byale ba xabo lesoxana ba bitsa ba xabo bona, ba ba tsebisa xore ba xa mokete ba tlisitse byalwa bya hlaana, awa ba botseng ba xome re sa sala re ithseba. Ke moka ka moraxo xa matsatsi a se makae ba ya xo nyala, ba roma banna ba bedi le kxaitsemi ya lesoxana, xa bae ba xapa dikxomo ba sehla lepara ba tseba le mebala ya tsona. Ka mabanyana awe ba fihlaxo ka ona, ba bitsa sebaka sa bona, ba re re dumedisetse, ba dumedisa ka pudi, awa xa xo na taba e tla re xosasa, byale la xoma ba bitsa sebaka xore botsa ba xa makxolo re tlilo nyala, byale le bona ba tla re, awa re lekwele re sa tsebisa ba xeso. Bakxonyana ba dula ka ntlong, byale batswadi ba kxarebe ba dula lapeng ba re xo sebaka sa bona, ba botse re kxobokane, a ba botsa ke moka ba thoma. Selo sa mathomo ba nthsa pudi tse pedi ba re ke molomo wa mmxwe ngwana le papaxwe xore ba kxone xo ba bedisa. Xe ba feditse mowe, byale ba nthsa dikxomo. Byale mowe batswadi ba kxarebe ba phophela, motheke wa mosadi ke lesome 23 la dikxomo le kxomo tse pedi. Xe a ka nthsa dikxomo tse thselelaxo, ba re awa e se re xo bone, matla seromo o sinye sa xaxwe, nyala. Ba leka xo mo omanyana le xo nthsa molore wa dikxomo ba dira mosi o montsi ka ntlongewe ba leng xo yona ba kwa a re, awa moraxo xa ke na maboelo, ke moka e be ke no tla xo sosela mosidi. Ke moka ba tla re a re itse mosadi yena ke wa xaxo, fela o nyakele dikxomo tswewe o tlise kapela mosadi wa xaxo re tle re xo fe. Ke moka ba re dikxomo re di amoxetse byale re nyaka thupa ya tsona, ba nthsa

K34/82

24 pudi, ba re re nyaku mphaka le ona ke pudi, sele e le sona ke pudi,
 ke moka ba laela ba xa makxolo wa xaxwe ka pudi. Xe ba ka nyala
 ba fetsa, mohlang ba fihla xa xabo lesoxana ba rumiwa ba xo nyala,
 ba re awa re fenye. Ka moraxo xa matsatsi a se nakae ba isa
 lesoxana xa xabo kxarebe ka pudi ba re ke kxata lapa, xe mosadi
 e le yo moxolo ba re, nyakela pudi ya letsoku, a nyakela, ka
 moraxo ba re, nyakela pudi ya lepheko a nyakela. Lepheko ke xore
 mosadi ke yo moxolo. Ka moraxo pudi ya mokxoko, byale ka yonao
 kxoka mosadi wa xaxwe xore a tlexe nae. Xe motho a sa fetsa xo
 nyala o swanetse xo ya a kxopela sexo sa metsi (mosadi), ba fela
 ba re re nyaka dikxomo tsela di kae, awa ba xa makxolo ke nna
 mpya ya lena ke tla le berekela. Yo mongwe o tla kwa a re wa
 kwala, ba tseelane ke baratani motho xa fele, efang morwa mokete
 mosadi wa xaxwe xe Modimo o thusitse o tla no ba le ngwana a
 tseiwa la ya la tsea dikxomo tsa lena. Ke moka ba dumelana ba
 mo fa mosadi wa xaxwe. Eyale xe ba xabo kxarebe ba mo xafile,
 bakxekolo ba swanetse xo botsa kxarebe xore e se be e le wena
 lethari, xe a ka xana xo lokile. Xe letsatsi le ya xo dikela, ba
 moloko wa xabo kxarebe ba swanetse xo kxobakana lapeng la bo
 kxarebe, ke moka ba ale lexoxo lapeng. Eyale monna le mosadi
 le bo makxatle ba tswele kxakala ba dule xodimo xa lexoxo, mme teng
 25 ba thome xo laya ngwana wa bona xamxoxo le lesoxana. Ba re
 lehono o tloxela mmaxo le papaxo wa lajeng la mokete, byale xo tloxa
 lehono o tsebe xabotse xore bokxarebe bo fedile o e o apexele
 matswalaxo xamxoxo le monna wa xaxo, xe a etswa mosomong a re
 moxatsa ka ke lapile, o swanetse xore o kwe o se ke wa re a si
 le nna ke lapile, o mo tsware ka matsoxo a mabedi le yena o tla
 xo tswara ka matsoxo a mabedi. Le wena lesoxana lehono re xo fa
 ngwana yo wa rena ka thabo o se ke wa re xo bona bokxarebe bo
 fedile wa lahla, le xonaxa re xo fela xore o dule o tiya, o mo
 ratile o mmona le xona wa tseba xore rena re baloi, fela o tseba

K34/82

xabotse xore rena re phetse le ngwana yo sebaka le wena ke sebaka
 re xo bona, fela e se re kwe mokxwa wa xaxo, byale lehono basinyi
 ba malapa a batho ba tla fihla xo wena monna ba re mosadi wa xaxo
 xa a loka ka tsela e le e kxathe monna xa sale moraxo ka bo ba re
 ba re, o swanetse xo bona ka mahlo. Le wena kxarebe masoxana ke
 26 a mangata o se ke wa lahla monna wa xaxo ka baka la basinyi.
 Le sepele xabotse modimo o le thuse o dire lesaba la xa mokete xore
 le ate. Xe ba laya ba le byale kxarebe yona e khurupetse kobo ya
 lla. Byale xe ba thakxoxa mowe papaxwe mothepa o mo thakxosa ka
 kxomo, xe a re o tswa ka kxoro kxaitsemi ya bo kxarebe o tswara
 kxaitsemi ya xaxwe ka dikobo, mosoxana o nthsa pudi ke moka a mo
 lesetsa ba sepela. Xe ba le xare xa tsela ke moka ba thoma xo
 epela kosa, ba ema batho ba ba sepelaxo le ngwetsi ba nthsa maseka
 le dipheta le dithselete ba di lahlela ka serotong, kopelo ba re
 mmangwale wa bo monthsa a boka-boke, ba bangwe ba re sebokaboke,
 xe ba lahlela leseka wa sepelanyana a ema, ba lahlela le lengwe
 a dira byale byale xofihle ba tsena xae xabo lesoxana xare xa
 bosexo. Xe ba fihla mokxosi wa lla, ba motse ba tsoxa ba kxanela
 ngwetsei ba re metsi a ka metsi a ka a ba re a ka setsene. Xe ba
 fihla lapeng ke moka ba kwatama ka dikxuru, yo mongwe le yo mongwe
 27 mosadi wa motse o rwala metsi o ba thsela ka ona xe ba tsena ka
 ntlong, o tsena ka ntlong ya mmatswale wa xaxwe. Xe ba le ka
 xare xa ntlo basadi ba motse ba ema monyako wa ntlo ba bina kosa
 ba re, sekkekxe se ntlong pelo ya kxope e rwele matsite, pelo ya
 kxope xa e we, xe ba feditse xo epela ke moka ba ya ya malaong.
 Xosasa mosadi e mongwe le e mongwe wa motse o tsoxa a ba fa
 mabele a xo sila fela ngwetsana yena o dutsi ka ntlong xa a sile.
 Bo makxatle ba fetsa matsatsi a maraxo, xa ba boela maxae xo sala
 e mongwe yo a salaxo a mo fokatsa pele xa xore ba tloxe ba ya xo
 roba kxonyane, ba tswa ba rwele mangata ba isiela ngwetsi xore a
 se ke a sala a ya dikxoneng e sa le lona tsatsi lona lewe. Ke
 moka ngwanenyana yola wa xo sala le yena o robala le mmawwe
 lesoxana monna a robala le mosadi wa xaxwe, pele xa mowe ba mo

28 retse leina la boxadi ba re ke Mpholukwane wa lla, ba re mokete
 tswa ntlong xe a le dumela wa tswa, xe a sa le dumele xa tswa
 xofihlela ba bitsa maina ka moka a dumela le lengwe. Xe a na le
 monna ka ntlong monna xe a mo atamela o swanetse xo nthasa porto
 a kxone a robala nae, xe a ka re ke robala nae a furana xore ke
 mosadi xa se kxarebe o swanetse xo lesetsa xo robala nae ka moswana
 a tsoxe a botsa batswadi xore motho yo ke mosadi. Byale moo ba
 nyakele pudi le sesuhla ba se phuule ba se lokele nakeng la pudi
 ba bitse sebaka se ise pudi batswadi ba kxarebe xe ba bona pudi e
 tswella le sesuhla ba kitimela xo tsea sesuhla ba se pyatile ba
 bolae pudi ba e tse, ke moka morumiwa le yena wa xoma. Bona ba
 tla sala ba dira byala ba xo tla rapela. Monna le yena o swanetse
 xo ya dingakeng xore di tle di ba hlakanye a kxone xo robala nae.
 Xe ngwetsi e sa le e moswa o e thswara xabotse, ka moraxo xa kxwedi
 o setse a bone mekwa ya bona. Xe o na le dithsele o tla kwa a
 29 thoma a bolela pele a re ba boxadi ba re, ba re le xona wa bona a
 sepela le motho e mongwe. Xo na le kosa e ba e epelaxo xe ba
 le masemong ba lema, ba re ba boxadi ba nthara ba re sebody tsepe
 mpolae.

END 686.